

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПІДХОДИ ДО ЇЇ ОЦІНКИ

У статті розглядається економічна сутність поняття «ділова активність» та різні підходи до його трактування. Теоретико-методологічну основу дослідження складають праці вітчизняних та зарубіжних науковців. Визначено також поняття «управління діловою активністю підприємства». Новизна дослідження полягає у систематизації та обґрунтуванні сутності ділової активності. Запропонована схема визначення поняття «управління діловою активністю підприємства», в якій показаний взаємозв'язок між управлінням підприємством та його діловою активністю.

Ключові слова: підприємство; управління підприємством; ділова активність.

Постановка проблеми. Ділова активність – складний і динамічний процес, ефективність підприємницької діяльності та використання ресурсів. Організаційні рівні ділової активності відображають етапи життєвого циклу (зародження, ріст, підйом, занепад, криза, депресія) і відображають ступінь адаптації до швидкозмінних умов ринку, якості менеджменту. Ділова активність визначається як підвищення продуктивності стійкої економічної діяльності організацією для підтримки позитивної динаміки, підвищення зайнятості та ефективності використання ресурсів, а також підтримки конкурентоспроможності на ринку.

Ділова активність відображає ефективність використання матеріальних, трудових, фінансових та інших загальних ресурсів у виробництві та характеризує якість управління, можливості фінансового зростання та ефективність використання капіталу організації. Сутність і функція ділової активності має багато критеріїв, тому управління якістю дозволить компаніям збільшити корпоративний потенціал, зменшити ризики та невдачі в умовах невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем ділової активності, як комплексної характеристики ефективності функціонування підприємств, займалося багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Значну увагу питанням обґрунтування економічної сутності ділової активності підприємства та методики її аналізу приділено у працях провідних зарубіжних і вітчизняних науковців сучасності, а саме: Анісімова О. М., Беляєвський І. К., Коваленко Л. О., Ковальов В. В., Куриленко Т. П., Мельник А. Є., Мешкова Н. Л., Ремньова Л. М., Сорокопуд О. О., Ткачук Г. Ю., Хелферт Е., Цал-Цалко Ю. С. та інші.

Крім того, управлінню підприємством приділяють значну увагу такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Горошанська О. О., Журавльова І. В., Зайцев О. К., Іванова Т. Ю., Калюжна Н. Г., Кашена Н. Б., Малюкіна А. О., Меренкова Л. О., Новицький Н. І. та Пашуто В. П., Полтініна О. П., Польова Т. В., Приходько В. І. та Сабліна Н. В.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте аналіз результатів дослідження виявив, що найбільше висвітлюються та розглядаються в науковій літературі фінансові аспекти ділової активності. Недостатньо досліджено розвиток системи управління ділової активності в розрізі її складових.

Метою дослідження статті є проведення аналізу підходів до визначення сутності поняття «ділова активність підприємства» та підходів щодо її оцінки.

Виклад основного матеріалу. В умовах гострої конкуренції та невизначеності ринкового середовища діяльність будь-якого суб'єкта господарювання потребує якісно розробленої та ефективної системи регулювання його господарської діяльності. Сьогодні не кожна компанія має хорошу систему управління бізнесом, тому отримує не прибуток, а в гіршому випадку – збитки. Тому сьогодні для його визначення актуальним є не лише об'єктивний рівень господарської діяльності підприємства, а й управління ним.

Управління діловою активністю передбачає розробку процесів, які сприятимуть збільшенню обсягів виробництва та зниженню витрат при збереженні ресурсів, що використовуються у виробництві. Слід зазначити, що зниження собівартості не повинно впливати на якість продукції підприємства, оскільки це призведе до погіршення якості продукції та зниження попиту, а отже, і продажів.

Управління діловою активністю має бути комплексним, систематично охоплювати всі види фінансової діяльності: виробництво, фінанси, збут, маркетинг, інвестиції тощо. Успіх і

ефективність кожного виду підприємницької діяльності впливає на кінцевий результат всього бізнесу. Хоча трактування ділової активності може бути різним, виділимо наступні етапи визначення її сутності: макроекономічний; мікроекономічний; особистісний; комплексний.

По-перше, термін «ділова активність» належить до макроекономічних досліджень, пов'язаних з природою хвильової динаміки, яка спостерігається за допомогою теорії циклічних коливань у межах різних концепцій економічних циклів [1]. Зауважимо, що в макроекономіці немає цілісної (комплексної) теорії економічного циклу, а виділяють дво- та чотирифазну моделі економічного циклу.

У вітчизняну наукову школу ділова активність увійшла в 1990-х роках. Із здобуттям Україною незалежності, розвитком ринкової економіки, підприємництва та появою таких понять, як підприємницький ризик та банкрутство бізнесу, їх запобігання вимагало від підприємців активних дій [2].

Термін «ділова активність» нещодавно почав використовуватися у вітчизняній бухгалтерській та аналітичній літературі, що відповідає ідентифікації загальновідомих практик аналізу фінансової звітності з точки зору аналітичних коефіцієнтів.

У широкому розумінні ділова активність означає всі зусилля, які необхідно застосувати для просування продуктів, товарів, послуг і капіталу компанії на ринки. При розгляді економічних і фінансових показників компанії під діловою активністю у вузькому сенсі розуміють поточні показники виробництва і продажів компанії, і цей термін є невдалим перекладом англійського терміну «business activity», який характеризує набір коефіцієнтів індикаторної системи.

Характеристика визначень сутності ділової активності підприємства представлено у таблиці. Як показано в таблиці, різні науковці розглядають сутність та зміст ділової активності підприємства по-різному.

Цал-Цалко Ю. С. у своїх працях підкреслює, що ділова активність базується на внутрішній і зовнішній ефективності. Внутрішня ефективність забезпечується організацією діяльності, зовнішня пов'язана з кращим асортиментом готової продукції, товарів, праці, послуг. У списку дій компанії розрізняють два поняття: комерційне, яке визначається потребами ринку, і технологічне, яке будується на інноваційних можливостях.

Таблиця

Підходи до визначення сутності та змісту економічної категорії
«ділова активність підприємства»

Автор, джерело	Сутність та зміст
1	2
І. Ансоф [3]	Ділова активність визначається шляхом порівняльного аналізу набору відповідних ринкових показників конкретного підприємства в порівнянні з аналогічними показниками підприємств-конкурентів, для оцінки ринкової позиції підприємства та його успіху на ринку, з певними часовими межами
Антипенко Є. Ю., Ногіна С. М., Піддубна Ю. С. [4]	Комплексний опис діяльності підприємства, включаючи оцінку ступеня напруженості та виконання плану за всіма видами показників діяльності; комплекс заходів, спрямованих на підвищення прибутковості підприємства та інвестиційної готовності, полягає в пошуку можливих резервів підвищення ефективності виробництва, праці, нематеріальних та фінансових ресурсів, прагнення лідерства на ринку
Гарасюк О. А., Ігнатенко М. Ю. [5]	Ділова активність підприємства оцінюється за набором сукупністю кількісних і якісних параметрів, включаючи зростання економічного потенціалу підприємств, обсяги експорту, імідж підприємства, його соціальну та екологічну активність
Соловей Н. В., Гудима В. Ю. [6]	Всі зусилля підприємства, спрямовані на підвищення його конкурентоспроможності на ринку товарів, праці та капіталу
Масюк Ю. В., Качур В. С. [7]	Весь спектр зусиль підприємства, спрямованих на просування на ринках продукції, праці, капіталу

Синькевич Н. І. та Співак С. М. також зазначають, що ділова активність підприємства є комплексною, але автори додають аргумент, що комплексність корпоративної діяльності включає оцінку ступеня інтенсивності та виконання плану за всіма видами показників ефективності; всі зусилля щодо підвищення прибутковості компанії та планування інвестицій, пошук можливих резервів підвищення ефективності виробництва, аналіз ефективності використання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, уміння правильно використовувати ресурси, характер діяльності.

Дончак Л. Г. та Ціхановська О. М. [2] визначають ділову активність підприємства як проблему корпоративного бізнесу, яка

визначає її платоспроможність, фінансову стійкість і стабільність, а також позицію підприємства на ринку, безпеку та ефективність усіх видів ресурсів і фінансової діяльності.

Визначення ділової активності підприємства Ткачук Г. Ю. [8, С. 89] розглядає як рівень ефективності активів та їх походження, а також як характеристику ефективного управління ними, і функціонування та зростання компанії.

На думку Воронко Р. М. та Воронко О. С., «ділова активність підприємства є складною категорією, яка потребує раціонального використання ресурсів та прибуткової господарської діяльності» [9, С. 68] або «ділова активність – це комплексна категорія, яка виражається через систему взаємопов'язаних економічних показників, що оцінюються за сукупністю кількісних та якісних критеріїв» [9, С. 65].

Куриленко П. Т. [10] вважає, що ділова активність підприємства, як функція управління ефективністю, з розширеними суб'єктами економічних відносин на макро- та мікрорівнях, спрямована на їх зростання, збільшення зайнятості та ефективне використання всіх видів ресурсів для досягнення конкуренції на ринках і для генерації сучасних інновацій та інвестицій по відношенню до ринків і загальної національної економіки.

Таким чином, ділову активність підприємства можна розглядати з точки зору ефективності, наприклад операційної ефективності, використання активів або ресурсів, інтенсивності виробництва або операційної ефективності. Це також залежить від загальних результатів (продуктивності), комбінації результатів, поточних результатів виробництва та продажів або результатів бізнес-середовища.

Узагальнюючи погляди науковців на концепцію управління підприємством, це поняття можна визначити, як позитивний вплив на діяльність підприємства з метою досягнення ефективності, прибутковості та досягнення поставленої мети.

Таким чином, спираючись на визначення поняття «управління підприємством» та поняття «ділова активність підприємства» можна сформулювати поняття «управління діловою активністю підприємства». Пояснення цього поняття показано на рисунку.

Рисунок. Схема визначення поняття «управління діловою активністю підприємства»

**сформовано автором*

Куриленко Т. П. [10] виокремлює два основних аспекти управління діловою активністю підприємства, а саме соціально-економічне управління та управління ефективністю господарської діяльності. Єршова Н. зауважує, що управління економічною діяльністю будь-якої підприємницької структури починається з постановки мети, а саме: підвищення рівня ділової активності. Досягнення цієї мети потребує використання кращих практик та інструментів, як економічного, так і неекономічного характеру, які складають основу механізму управління діловою активністю. Науковець зазначає, що управління діловою активністю варто здійснювати за такими напрямками:

- соціально-екологічне управління;
- управління ефективністю виробничих процесів;
- управління фінансово-господарською діяльністю.

На думку Годящева М. О. [11], управління діловою активністю підприємства це комплекс заходів (організаційних, аналітичних, управлінських) з регулювання інтенсивності використання потенціалу підприємств, що спрямовані на узгодження їхньої діяльності із вимогами динамічного зовнішнього середовища. Також автор зазначає, що дія управлінського впливу на ділову активність підприємства здійснюється у відповідних функціональних зонах, окремих сферах ділової активності з однаковими властивими характеристиками.

Висновки. Таким чином, у підсумку можна сказати, що управління діловою активністю підприємства також слід визначити як сукупність послідовних заходів як організаційного, так і аналітичного характеру, метою яких є підвищення її ефективності для збільшення ресурсів та якості роботи.

1. Павелко О. В., Попчук Д. О. Ліквідність, ділова активність і рентабельність : характеристика та особливості визначення окремих показників. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Сер. Економічні науки.* 2022. № 4 (100). С. 115–131. 2. Дончак Л. Г., Ціхановська О. М. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення. *Економіка і суспільство.* Мукачево, 2017. № 10. С. 250–255. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/44.pdf (дата звернення: 30.10.2023). 3. Ansoff H. I. *Strategic management.* London : Macmillan, 1979. 236 p. 4. Антипенко Є. Ю., Ногіна С. М., Піддубна Ю. С. Аналіз теоретичних аспектів ділової активності підприємства та існуючих підходів до її оцінювання. *Сталий розвиток економіки.* 2023. № 3. С. 76–80. 5. Гарасюк О. А., Ігнатенко М. Ю. Проблеми щодо сутності поняття «ділова активність». *Вісник КТУ.* 2022. № 22. С. 63–67. 6. Соловей Н. В., Гудима В. Ю. Аналіз ділової активності підприємства як основа підвищення ефективності його діяльності. *Молодий вчений.* 2019. № 1 (65), січень. С. 247–249. 7. Масюк Ю. В., Качур В. С. Економічна сутність ділової активності підприємств та підходи до її оцінки. *Ефективна економіка : електронне фахове видання.* 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/45.pdf (дата звернення: 15.10.2023). 8. Ткачук Г. Ю. Оцінка ділової активності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки.* 2022. Вип. 13. Ч. 4. С. 88–90. 9. Воронко Р. М., Воронко О. С. Аналіз ділової активності в системі управління розвитком підприємства. *Підприємництво і торгівля.* 2018. Вип. 23. С. 64–69. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/61> (дата звернення: 30.10.2023). 10. Куриленко Т. П. Теоретичні аспекти визначення ділової активності. *Вісник аграрної науки Причорномор'я.* 2022. № 4 (47). С. 87. 11. Годящев М. О. Удосконалення інструментарію управління діловою активністю підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. Сєвєродонецьк, 2018. 20 с.

REFERENCES:

1. Pavelko O. V., Popchuk D. O. Likvidnist, dilova aktyvnist i rentabelnist : kharakterystyka ta osoblyvosti vyznachennia okremykh pokaznykiv. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ser. Ekonomichni nauky.* 2022. № 4 (100). S. 115–131. 2. Donchak L. H., Tsikhanovska O. M. Dilova aktyvnist pidpriemstva ta shliakhy yii zmitsnennia. *Ekonomika i suspilstvo.* Mukachevo, 2017. № 10. S. 250–255. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/44.rdf (data zvernennia: 30.10.2023). 3. Ansoff H. I. *Strategis management.* London : Masmillan, 1979. 236 r. 4. Antypenko Ye. Yu., Nohina S. M., Piddubna Yu. S. Analiz teoretychnykh aspektiv dilovoi aktyvnosti pidpriemstva ta isnuichykh pidkhodiv do yii otsiniuvannia. *Stalyi rozvytok ekonomiky.* 2023. № 3. С. 76–80. 5. Harasiuk O. A., Ihnatenko M. Yu. Problemy shchodo sutnosti poniattia «dilova aktyvnist». *Visnyk KТУ.* 2022. № 22. S. 63–67. 6. Solovei N. V., Hudyma V. Yu. Analiz dilovoi aktyvnosti pidpriemstva yak osnova pidvyshchennia

efektyvnosti yoho diialnosti. *Molodyi vchenyi*. 2019. № 1 (65), sichen. S. 247–249. **7.** Masiuk Yu. V., Kachur V. S. Ekonomichna sutnist dilovoi aktyvnosti pidpriemstv ta pidkhody do yii otsinky. *Efektivna ekonomika* : elektronne fakhove vydannia. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/45.pdf (data zvernennia: 15.10.2023). **8.** Tkachuk H. Yu. Otsinka dilovoi aktyvnosti pidpriemstva. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser. Ekonomichni nauky*. 2022. Vyp. 13. Ch. 4. S. 88–90. **9.** Voronko R. M., Voronko O. S. Analiz dilovoi aktyvnosti v systemi upravlinnia rozvytkom pidpriemstva. *Pidpriemnytstvo i torhivlia*. 2018. Vyp. 23. S. 64–69. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/61> (data zvernennia: 30.10.2023). **10.** Kurylenko T. P. Teoretychni aspekty vyznachennia dilovoi aktyvnosti. *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomia*. 2022. № 4 (47). S. 87. **11.** Hodiashchev M. O. Udoskonalennia instrumentarii upravlinnia dilovoiu aktyvnistiui pidpriemstv : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04. Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet im. V. Dalia. Sievierodonetsk, 2018. 20 s.

Zaiachkivska O. V. [1; ORCID ID: 0000-0002-8792-9204],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Stoliar A. L. [1; ORCID ID: 0009-0003-9217-4939],

Master

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

ECONOMIC ESSENCE OF THE BUSINESS ACTIVITY OF THE ENTERPRISE AND APPROACHES TO ITS ASSESSMENT

The article examines the economic essence of the concept of «business activity» and various approaches to its interpretation. The theoretical and methodological basis of the research is made up of the works of domestic and foreign scientists. However, the analysis of the research results showed that the financial aspects of business activity are mainly highlighted and considered in the scientific literature. The issue of developing a business activity management system in terms of its components has not been sufficiently investigated. The novelty of the research lies in the systematization and substantiation of the essence of business activity. The business activity of the enterprise can be studied from the point of view of efficiency, for example, the efficiency of operations, the use of assets or resources, from the point of view of the intensity of productivity or the quality of work, as well as from the point of view of a complex characteristic (performance), a set of quantitative characteristics, characteristics of current production and sales activities or characteristics of the business environment. The article pays attention to the concept of «management of the business activity of the enterprise». The scheme for defining the concept of «management of the business activity of the enterprise» is proposed, which shows the relationship between the management of the enterprise and its business activity. In conclusion, we can say that the management of the

business activity of the enterprise should also be defined as a set of consecutive measures of both an organizational and analytical nature, the purpose of which is to increase its efficiency to increase resources and quality of work.

Keywords: enterprise; enterprise management; business activity.

Отримано: 01 листопада 2023 року
Прорецензовано: 06 листопада 2023 року
Прийнято до друку: 29 грудня 2023 року